

Обов'язкове для читання у п'ятому класі

Оскар УАЙЛЬД

ХЛОПЧИК - ЗІРКА

Казка

(Друкується із незначними скороченнями)

Якось двоє бідних Лісорубів верталися додому, продаючи через великий сосновий ліс. Була зимова ніч, стояв пекучий мороз. Був такий холод, що навіть звірі й пташки не знали, як його перебути.

Лісоруби йшли й нарікали на свою злиденну долю. І раптом трапилось щось дуже дивне: прекрасна, надзвичайно яскрава зірка впала з неба. Вона ковзнула небосхилом поміж іншими зірками, і коли вражені Лісоруби повели за нею очима, їм здалося; ніби вона впала за кільканадцять кроків від них.

— Ого! То неабиякий шмат золота, треба його знайти! — разом вигукнули вони й кинулися до того місця — так захотілося їм золота.

Та один з них біг швидше за товариша, випередив його, продерся крізь верболіз... На білому снігу справді сяяла золотом якась річ. Він крикнув товаришеві, що знайшов скарб, який упав з неба, а коли той теж підбіг, вони присіли на снігу й почали розгортати плащ із золотої тканини, дивовижно вишитий зірками. Та ба! В складках плаща вони не знайшли ні золота, ні срібла, ні взагалі будь-якого скарбу, а тільки мале дитинча, яке лежало і спало...

І тоді один Лісоруб сказав другому:

— Немає нам з тобою щастя, бо хіба принесе щастя бідному дитина? Покиньмо краще його тут і ходімо своєю дорогою: адже ми люди бідні, дітей у нас і своїх досить, і не можемо ми відривати їм кусень хліба від рота, щоб дати чужому.

Але товариш його відповів:

— Ні, то було б лихе діло — залишити дитину, щоб вона замерзала тут на снігу, і хоч я бідар, як і ти, і ротів у мене своїх повно вдома, і в горщиках порожньо, я все ж візьму його до себе, — якось виглядимо удвох з дружиною.

І він обережно взяв дитинча на руки, вкутає його в плащ і почвалає у село.

А коли вони дійшли до села, товариш сказав йому:

— Ти взяв собі дитину, то віддай мені плаща, адже треба поділитися тим, що вдвох знайшли.

Але той відповів:

— Ні, не дам, бо цей плащ ні мій, ні твій, а цієї дитини.
— І, побажавши йому здоров'я, підійшов до своєї хати й постукав у двері.

Коли дружина відчинила двері й побачила, що це її чоловік повернувся живий-здоровий, вона обняла його і запросила до хати.

Але він сказав їй:

— Я знайшов щось у лісі і приніс тобі, щоб ти подбала про нього. — І не переступив порога.

— Що ж це таке? — вигукнула дружина.

І тоді він розгорнув плащ і показав їй дитинча, що спало.

— Та хіба нам своїх мало, що ти надумав принести до хати ще й підкидька? — Вона дуже розгнівалася на чоловіка.

— Ні, ти послухай, це ж не звичайне дитя, а Дитя-зірка, — заперечив чоловік і розповів дружині дивну історію про те, як він знайшов дитину.

Але це не заспокоїло її, вона стала кричати:

— Своїм дітям он не вистачає хліба, а ти хочеш годувати ще й чуже?

Чоловік нічого не відповів, але й не переступив порога.

А тут із лісу потяг пекучий вітер і залетів крізь відчинені двері до хати; дружина здригнулася і сказала:

— Може, ти зачиниш двері, я вже замерзла.

— А хіба не вічний холод у хаті, де люди з кам'яними серцями? — запитав чоловік.

Дружина повернулася до чоловіка, і очі її були повні сліз. Тоді він швидко ввійшов до хати і поклав дитя їй на руки. А вона поцілувала його й поклала на ліжечко поруч із найменшою своєю дитиною. А вранці наступного дня Лісоруб узяв дивовижний золотий плащ і заховав його у велику скриню, а дружина зняла з шиї дитини

бурштинове намисто і теж поклала в скриню.

Отож Дитя-зірка росло й виховувалося вкупі з дітьми Лісоруба, їло і пило з ними за одним столом і гралося разом з ними. І з року в рік хлопчик гарнішав і гарнішав, а жителі села тільки дивувалися його красі, тому що всі вони були смуглолиці й чорняві, а цей мав личко біле й ніжне, мов вирізьблене із слонової кістки, і золоті кучері — як пелюстки нарциса, і губи — як пелюстки червоної троянди, і очі — як фіалки, що дивляться в чисту воду струмка. І він стрункий, немов квітка в полі, де не ступала нога косаря.

Проте ця врода обернулася йому на шкоду, бо виростав він гордий, себелюбний і жорстокий. Дітьми Лісоруба і всіма іншими сільськими дітьми він гордував, бо ж вони, мовляв, низького походження, а він — шляхетного роду, адже походить від Зірки. І він попихав дітьми й називав їх своїми слугами. Він не тільки не мав співчуття до нужденних, сліпих, калік і всіх скривджених долею, а ще й кидав на них камінцями та проганяв на шлях, накрикував, щоб вони йшли просити хліба десь в інше місце, і жоден жебрак, крім хіба найвідчайдушнішого, не наважувався вдруге заходити в те село просити милостиню. Хлопець був ніби заморожений своєю казковою вродою і насміхався й глузував з нещасних та безпомічних. Себе ж любив, і часто влітку, коли стояли тихі сонячні дні, він лежав у священиковому садку біля кринички і посміхався собі з утіхи, милуючись своєю вродою.

Не раз було лісоруб і його дружина дорікали йому, кажучи:

— Ми ж не вчинили з тобою так, як ти чиниш із тими, що zostалися на світі, мов билинка в полі, й ні до кого їм прихилитися. І чому ти такий жорстокий з тими, що потребують співчуття?

Та Хлопчик-зірка не слухав їх, він тільки стояв понуро

та посміхався зневажливо, а потім знову біг до своїх ровесників і верховодив ними. А ті в усьому слухались його, бо він був гарний, прудконогий, умів танцювати, співати й грати на сопілці. І хоч би куди вів їх Хлопчик-зірка, вони стрімголов бігли за ним, і хоч би що наказував робити, вони все покірливо робили. І коли він виклював кротові очі гострим шпичаком з очерету, вони реготали, а коли жбурляв камінцями на прокаженого, вони реготали теж. Так він верховодив ними в усьому, і вони стали такі ж немилосердні, як і він.

І от якось проходила селом одна бідна жебрачка. Її

одіж була саме лахміття, а з босих ніг, зраних об гостре каміння шляху, сочилася кров, жаль було дивитися на ту страдницю. Натомившись, вона сіла під каштаном перепочити.

Та її zobачив Хлопчик-зірка і сказав своїм товаришам: — Гляньте! Он під гарним зеленим каштаном сидить брудна старчиха. Ходімо проженемо її звідти, бо вона така відразлива, що на неї гидко дивитися.

І він підійшов до жебрачки ближче і став кидати в неї камінцями та насміхатися, і вона з жахом дивилася на нього і не могла відвести погляду. І коли це побачив

Лісоруб, що обтісував колоди на току неподалік, то підбіг і став дорікати йому такими словами:

— У тебе й справді кам'яне серце, і не маєш ти мило-сердя, бо що поганого заподіяла тобі ця сердешна жінка, що ти знущаєшся з неї?

А Хлопчик-зірка весь спаленів від гніву, тупнув ногою і сказав:

— А хто ти такий, щоб питати мене, чого я так роблю? Я тобі не син і не повинен коритися тобі.

— То правда, що не син, — відповів Лісоруб, — але ж я тебе пожалів, коли знайшов у лісі.

Коли старчиха почула ці слова, вона тільки скрикнула і зразу зомліла. Тоді Лісоруб підняв її і відніс до своєї хати, а його дружина почала клопотатися коло неї. І коли та жінка опритомніла, вони подали їй їсти й пити і просили її заспокоїтися.

Проте жінка не схотіла ні їсти, ні пити, а тільки спитала Лісоруба:

— Чи правду ти сказав, що знайшов цього хлопця в лісі? І відтоді минуло десять років, чи не так?

І Лісоруб відповів:

— Так, я знайшов його в лісі, і це справді було десять років тому.

— А які речі були при ньому тоді, як ти його знайшов? — вигукнула жінка. — Чи не було в нього часом на шії бурштинового намиста? І чи не був він закутаний у золотий плащ із вигаптуваними по ньому зірками?

— Саме так, — відповів Лісоруб. І він витяг плащ та бурштинове намисто із скрині, де вони лежали, й показав їх жінці.

І коли вона побачила ці речі, то заплакала з радощів і сказала:

— Це він, мій синочок, якого я загубила в лісі. Благаю вас, покличте його негайно, бо я обійшла весь світ, шукаючи його.

І Лісоруб з дружиною вийшли надвір, і гукнули Хлопчика-зірку, й сказали йому:

— Іди до хати, там на тебе чекає твоя мати.

І Хлопчик-зірка, сповнений великою радістю й подивом, убіг до хати. Та коли побачив ту, що чекала на нього в хаті, він презирливо зареготав і мовив:

— Ну, а де ж та моя мати? Я тут не бачу нікого, крім цієї бридкої старчихи.

— Я — твоя мати, — відповіла йому жінка.

— Ти збожеволіла, як ти можеш казати таке! — гнівно вигукнув Хлопчик-зірка. — Ніякий я тобі не син, бо ти — бридка старчиха в лахмітті. Тож тікай звідси, і щоб я більше не бачив твого бридкого обличчя!

— Не кажи так, адже ти й справді мій синочок, якого я народила в лісі! — вигукнула вона і, впавши на коліна, простягла до нього руки. — Грабіжники викрали тебе в мене й кинули в лісі на сніг, щоб ти замерз, — плачучи, промовляла вона. — Але я тебе зразу впізнала, щойно побачила тебе, і впізнала ті речі, що були тоді з тобою: золотий плащ та бурштинове намисто. І я благаю тебе: ходім зі мною, бо я, шукаючи тебе, обійшла весь світ. Ходім зі мною, мій сину, бо я потребую твоєї любові.

Та Хлопчик-зірка навіть не ворухнувся: він наглухо закрив своє серце, щоб її нарікання не проникли туди, і в тиші, що запала, чути було тільки, як схлипує бідна жінка.

Нарешті Хлопчик-зірка заговорив, і голос його звучав безжально й презирливо.

— Якщо це правда, що ти моя мати, — сказав він, — то краще б ти не приходила сюди й не ганьбила мене, адже я гадав, що моєю матір'ю була Зірка, а не якась старчиха, як ти кажеш мені. Тому забирайся звідси геть, щоб я тебе більш ніколи не бачив.

— Ой, синочку мій! — скрикнула жінка. — Невже ти й не поцілуєш мене на прощання? Я ж стільки натерпіла-

ся мук, доки відшукала тебе!

— Нізащо, — відповів Хлопчик-зірка, — адже на тебе навіть бридко глянути, і я радніше поцілую гадюку чи жабу-ропуху, ніж тебе.

Тоді жінка встала і поплентала, обливаючись гіркими сльозами, до лісу, а Хлопчик-зірка, побачивши, що вона пішла, зрадів і побіг гратися зі своїми товаришами.

Та тієї ж миті, як ті зобачили його, вони стали глузувати з нього, кажучи:

— Таж ти бридкий, як ропуха, і відразливий, як гадюка! Тікай звідси геть, бо нам гидко гратися разом з такою потворою, як ти. — І вони прогнали його з садка.

Тоді Хлопчик-зірка задумався і промовив сам до себе:

— Що це вони кажуть? Ану піду я до кринички й погляну на себе в воду, і вона скаже мені, що я гарний.

І він пішов до кринички і глянув у воду, але що ж він побачив! Обличчям він став схожий на жабу, а тіло його вкрилось лускою, як у гадюки. І він кинувся обличчям у траву і заривався, а потім сказав собі:

— Це, певне, така мені кара за мій гріх. Адже я відмовився від рідної матері й прогнав її геть, я посоромився її і вчинив жорстоко з нею. Тепер я піду й шукатиму її по всьому світу і не знатиму спочинку доти, доки не знайду її.

І тут до нього підійшла найменша донька Лісорубова, і поклала йому руку на плече, і мовила:

— Чи ж то найбільше горе — втратити свою вроду? Все одно залишайся з нами, і я ніколи не дражнитиму тебе.

А він їй відповів:

— Ні, я жорстоко повівся з моєю матір'ю, і на покару за це мені послано це нещастя. Тому я мушу йти звідси і блукати по світу доти, доки знайду свою матір і виблагаю в неї пробачення.

Хлопчик-зірка пішов шукати матір.

Коли він проходив селами, діти дражнили його й кидали на нього камінцями, а селяни, боячись, щоб від нього не пішла на зерно яка зараза, не пускали його навіть до клуні ночувати, наказуючи наймитам гнати його геть, і не було жодної людини, яка б зглянулася на нього. Не доводилося йому ні від кого чути й про бідну старчиху, свою матір, хоч блукав він по світу вже довгих три роки і не раз, бувало, йому ввижалося, ніби то вона пішла поперед нього битим шляхом, і він кидався догнати й гукав її, до крові збиваючи свої босі ноги об гостре каміння. Але він ніколи не міг наздогнати її, а люди, які жили при шляху, казали йому, що їм ніколи не доводилося бачити таку чи схожу на неї жінку, і ще й потішалися з його горя.

Отак три роки блукав він по світу і ніде ніколи не зустрів ні любові, ні доброзичливості, ані милосердя; весь світ повівся з ним так само жорстоко, як він чинив у дні своєї гордині.

І от одного разу надвечір підійшов до брами міста, що лежало на березі річки за міцним муром, і хоч він ледве волік натруджені ноги, а все ж вирішив зайти в місто. Проте вояки, що стояли перед брамою на чатах, схрестили свої алебарди і грубо гукнули йому:

— Що тобі треба в нашому місті?

— Я шукаю свою матір, — відповів він, — і благаю вас: пустіть мене до міста, бо, може, вона саме тут.

Та вояки не захотіли пропустити його і почали колоти своїми списами.

І коли він, плачучи, повернув назад, до брами підійшов чоловік в обладунку, прикрашеному золотими квітами, і в шоломі з крилатим левом замість гребеня і запитав у варті, хто це просив дозволу зайти до міста. І вони відповіли йому:

— То якийсь жебрак і син жебрачки, і ми його прогна-
ли геть.

— І дарма, — засміявся той, — а ми продамо цю по-
твору в рабство, і ціна за нього буде така: вартість ке-
лиха солодкого вина.

А в цей час мимо йшов якийсь страшний і лихий з ли-
ця дідуган, і, почувши ці слова, сказав:

— Я заплачу за нього цю ціну. — І, заплативши гроші,
взяв Хлопчика-зірку за руку й повів його до міста.

Вони пройшли багато вулиць і підійшли нарешті до
хвіртки в стіні, затіненій гранатовим деревом. Дідуган
торкнувся до хвіртки своїм яшмовим перснем, і хвіртка
відчинилася, і вони спустилися по п'яти бронзових
східцях до саду, де цвіли чорні маки й стояли зелені по-
лив'яні глечики. Тут дідуган витяг із свого тюрбана ме-
режаний шовковий шарф, зав'язав ним очі Хлопчикові-
зірці й повів його кудись, підштовхуючи поперед себе.
А коли він зняв пов'язку з його очей, Хлопчик-зірка по-
бачив, що опинився в підземній в'язниці, яка освітлю-
валася ліхтарем, почепленим на гаку.

І дідуган поклав перед ним на дощечці скибку цвілого
хліба й сказав: «Їж», і поставив кухлик із солонуватою
водою і сказав: «Пий». І коли Хлопчик-зірка поїв і по-
пив, дідуган вийшов, замкнувши за собою двері й
закріпивши їх залізним ланцюгом.

А наступного ранку дідуган, що був насправді
найпідступнішим із чаклунів Лівії і навчився свого мис-
тецтва в іншого чаклуна, який жив на березі Нілу,
увійшов до в'язниці, глянув похмуро на Хлопчика-зірку
і сказав:

— У тім лісі, що неподалік від брами цього міста Гя-
урів, сховано три золоті монети: з білого золота, з жов-
того золота і з червоного золота. Сьогодні ти мусиш
принести мені монету з білого золота, а коли не прине-
сеш, одержиш сто канчуків по спині.

І Хлопчик-зірка вийшов з міста й підійшов до лісу, про який казав йому Чаклун.

А треба сказати, що віддалік цей ліс милував око — здавалося, що в ньому повно співучих пташок та запашних квітів, і Хлопчик-зірка з радістю зайшов у нього. Та мало втіхи зазнав він у тому лісі, бо хоч би де він ступив, скрізь перед ним уставали батogi шипшини з колючими шпичаками, і вогнем обпікала жалка кропива, і будяки кололи його своїми гострими, як кинджали, колючками, і Хлопчик-зірка набрався муки. До того ж він ніде не міг знайти монету з білого золота, про яку говорив йому Чаклун, хоч і шукав її від ранку до полудня і від полудня до заходу сонця. А коли стало заходити сонце, він повернув додому, вмиваючись гіркими слізьми, бо знав, яка на нього чекає кара.

Та коли він уже виходив на узлісся, з хащів до нього долинув крик — здавалося, хтось кличе на допомогу. Забувши про своє горе, він побіг на той крик і побачив мале Зайченя, що потрапило в пастку якогось мисливця.

І Хлопчик-зірка зглянувся на бідне Зайченя і звільнив його, промовивши до нього:

— Сам я всього-на-всього раб, але тобі я подарую волю.

А Зайченя відповіло йому так:

— Ти й справді подарував мені волю, а от чим я тобі за це віддячу?

І Хлопчик-зірка сказав йому:

— Я шукаю монету з білого золота, але ніде не можу її знайти, і коли я не принесу її моєму господарю, він мене дуже битиме.

— Іди за мною, — сказало йому Зайченя, — і я заведу тебе туди, куди тобі треба, бо я знаю, де захована ця монета і навіщо.

Тоді Хлопчик-зірка пішов за Зайченям і — о радість! —

в дуплі великого дуба побачив монету з білого золота, яку він шукав.

Сповнений безмежної радості, він схопив монету, подякував Зайченяті і пішов до міста.

Тепер слід сказати, що біля міської брами сидів прокажений. Його обличчя закривав сирій полотняний каптур, і його очі палали в прорізах, мов жарини, і коли він помітив Хлопчика-зірку, що підходив до брами, він ударив у свою дерев'яну миску і задзвонив у свій дзвінок, гукнувши йому так:

— Дай мені монетку, а то я помру з голоду. Адже мене вигнали з міста і ніхто не змилюється наді мною.

— Як жаль! — вигукнув Хлопчик-зірка. — У мене тільки

одна монета в гаманці, і коли я не принесу її моєму господарю, він мене страшно битиме, бо я його раб.

Та прокажений благав його доти, доки Хлопчик-зірка змилювався над ним і віддав йому монету з білого золота.

А коли він прийшов до будинку Чаклуна, той відчинив хвіртку, і впустив його в сад, і запитав його:

— Ти приніс монету з білого золота?

І Хлопчик-зірка відповів:

— Ні, не приніс.

Тоді Чаклун накинувся на нього, і побив, і поставив перед ним порожню дощечку й сказав: «Їж», а потім поставив порожнього кухлика й сказав: «Пий» і знову кинув його в підземелля.

Другого дня Чаклун послав Хлопчика-зірку за монетою з жовтого золота. І знову знайти її допомогло йому Зайченя, і знову він віддав монету прокаженому.

Третього дня вранці Чаклун прийшов до нього і сказав:

— Якщо ти сьогодні принесеш мені монету з червоного золота, я відпущу тебе на волю, а якщо не принесеш, я тебе вб'ю.

І пішов Хлопчик-зірка до лісу, і цілісінький день шукав монету з червоного золота, проте ніде не міг її знайти. А надвечір він сів на землю й заплакав, і коли він плакав, прибігло до нього Зайченя і сказало, де лежить та монета.

Хлопчик-зірка зайшов у печеру і в найдальшому кутку її побачив монету з червоного золота. Він поклав її у свій гаманець і вирушив хутчій до міста. А прокажений, побачивши його, став посеред дороги і закричав, благаяючи його:

— Віддай мені монету з червоного золота, а то я помру! — І Хлопчик-зірка знову пожалів його й віддав йому монету з червоного золота, сказавши:

— Твоя біда гірша, ніж моя.

Але серце його стислося з туги, бо він знав, яка лиха доля на нього чекає.

Та диво дивне! Коли він проходив міську браму, вартові вклонилися йому з великою шанобою і промовили:

— Який гарний наш володар!

А натовп городян ішов за ним слідом і гукав:

— Та нема за нього вродливішого в усьому світі!

Заплакав тоді Хлопчик-зірка і сказав сам до себе:

— Це вони насміхаються з мене та потішаються з моєї

жалюгідності.

Але навколо нього зібралося так багато люду, що він заблукав і прийшов на широку площу, де стояв королівський палац.

І ворота палацу відчинилися, і назустріч Хлопчикові-зірці поспішили священнослужителі та найбільші вельможі міста, і сказали, вклонившись йому низько:

— Ти наш володар, на якого ми давно чекаємо, і син нашого короля.

А Хлопчик-зірка їм відповів:

— Я не королівський син, а син бідної жебрачки. І як ви можете казати, що я вродливий, коли я знаю, що на мене гидко глянути?

Тоді той, чий обладунок був прикрашений золотими квітами і на чийому шоломі замість гребеня був крилатий лев, підняв перед ним свого щита і крикнув:

— Чому мій повелитель не вірить, що він гарний?

І Хлопчик-зірка глянув у щит. І що ж він побачив? Його обличчя знову було гарне, як колись, і вся його колишня врода знов повернулася до нього, тільки в очах він побачив щось нове, чого раніше ніколи в них не бачив.

А священнослужителі та найбільші вельможі впали перед ним на коліна й сказали:

— Було давнє пророцтво, що цього дня прийде до нас той, хто має владарювати над нами. Тож хай володар наш візьме цю корону і цей скіпетр і стане нашим королем, справедливим і милосердним.

Але Хлопчик-зірка відповів їм:

— Я не гідний бути вашим королем, бо я зрікся матері, що породила мене, і я доти не матиму спокою, доки не знайду її і не випрошу в неї пробачення. Тож відпустіть мене, бо я мушу далі йти по світу і не можу тут більше затримуватися, хоч ви й пропонуєте мені корону та скіпетр.

І по цих словах він відвернувся і глянув на вулицю, що

вела до міської брами, і — леле! Серед людей, що товпились довкола сторожі, він побачив жебрачку, яка була його матір'ю, а поруч неї стояв той самий прокажений, що сидів був перед міською брамою.

Крик радощів зірвався з його вуст, і він побіг до жебрачки і, впавши перед нею навколішки, обцілував рани на її ногах і омив їх своїми слізьми.

Він низько схилив голову, аж до пилюки, і, ридаючи так, що здавалося, його серце ось-ось розірветься з болю, промовив такі слова:

— Мати моя! Я зрікся тебе в дні своєї гордині. Не відштовхни мене в годину мого смирення! Я ненавидів тебе. Даруй же мені любов. Я був відцурався тебе. Прийми ж своє дитя...

Проте жебрачка не відповіла йому й слова.

І він простер руки до прокаженого й припав до його ніг, кажучи:

— Тричі виявляв я до тебе милосердя. Ублагай же мою матір заговорити до мене.

Але прокажений не відповів йому й слова.

І він знову заридав і сказав:

— Мати моя! Несила мені більше терпіти ці страждання. Даруй мені своє прощення і дозволь вернутися назад до лісу.

І жебрачка поклала руку йому на голову й промовила:

— Устань!

І прокажений поклав руку йому на голову й теж сказав:

— Устань!

І він підвівся, глянув і — о диво з див! Перед ним були Король і Королева.

І Королева сказала йому:

— Ось твій батько, якого ти пожалів у біді.

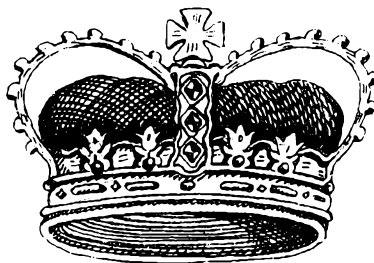
А Король сказав:

— Ось твоя мати, чиї ноги ти омив своїми слізьми.

І вони обняли й поцілували його, і повели його в палац та вбрали в дорогі шати, і наділи йому корону на голову та дали в руки йому скіпетр, і став він правити містом, що стояло над річкою. І він був милосердний і справедливий до всіх. Він прогнав геть лихого Чаклуна, а Лісорубові та його дружині послав багато дорогих подарунків, а дітей його зробив вельможами. Нікому не дозволяв він поводитися жорстоко з птахами й звірами, і вчив усіх любові, добра та милосердя. Голодним він роздавав хліб, а голим — одіж, і в його державі панували мир і достатки.

Та правив він недовго. Надто багато зазнав він горя і надто тяжкі пройшов випробування — тож через три роки він помер. А після нього прийшов лихий володар.

Переклад І. КОРУНЦЯ

Художник О. БАСС